

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИН- НОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Збірник наукових статей
Випуск XXII

м. Івано-Франківськ, 2010

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

УДК 347.961

Функціонування нотаріату, як і будь якої структури в Україні, здійснюється на базі принципів, які в сукупності визначають основні риси цього інституту. На жаль, до сьогоднішнього дня питання про принципи нотаріальної діяльності розглядалось винятково у контексті аналізу функціональної сторони його діяльності пов'язаної з організацією нотаріального процесу [1]. При цьому залишались невизначеними фундаментальні питання принципів організації та функціонування нотаріату як органу держави. Разом з тим, їх визначення дозволяє правильно будувати усю систему нотаріату в країні та організувати її діяльність.

Діяльність нотаріату, щоби виправдати своє призначення, повинна мати в своїй основі систему керівних ідей - систему певних принципів.

Принциповість нотаріату - така його якість, завдяки якій він отримує стабільність, стійкість, стрункість, в повному обсязі розкриває свій зміст. Зрозуміти теоретико-правові основи організації і діяльності нотаріату без знання принципів, що їх визначають, неможливо: принципи в концентрованому вигляді виражають зміст нотаріальної діяльності. Рівною мірою нереальна реалізація функцій нотаріату поза системою його принципів – багато в чому вона втілюється в життя саме через принципи, закріплювані в праві.

Значення принципів, що визначають організацію, побудову та діяльність нотаріату, полягає і в тому, що сам процес законотворчої діяльності, в ході якого вони визначаються, повинен переломитися крізь їх призму. Перш ніж об'єктивуватися зовні у формі закону, відповідні підходи повинні оформитися як політичні установки й вимоги. Ефективність правової норми багато в чому визначається ступенем врахування в процесі законотворчості принципів цивільно-правової політики. Дані принципи не тільки указують шлях формування нотаріального законодавства, але й утримують його в певних рамках, забезпечуючи необхідну стабільність і єдність. Значення принципів полягає і в тому, що вони виступають регулятором правозастосовної діяльності. Практика, орієнтуючись на них, здійснює правозастосовну діяльність не тільки у суворій відповідності з буквою закону, але й у згоді з духом цивільно-політичних вимог. Керівні засади тут виступають, у відомому значенні, гарантом правильності, безпомилковості застосування правових приписів. Помічено також, що

ефективність реалізації цивільно-правової політики в цілому і цивільного законодавства зокрема, неабиякою мірою залежить від правильного розуміння основних принципів, що лежать в їх основі.

Одним з найважливіших принципів нотаріальної діяльності є принцип законності. Нотаріус безсторонній і незалежний у своїй діяльності й керується Конституцією України, Законом України «Про нотаріат», Цивільним кодексом України та нормами нотаріально-процесуального законодавства, а також міжнародними договорами. Крім того, нотаріуси зобов'язані вимагати дотримання законності від всіх громадян і юридичних осіб, що звертаються до них із проханням про здійснення нотаріальних дій; відмовляти в здійсненні дій, що суперечать закону; не приймати документи, що ганьблять честь і гідність громадян, або оформлені з порушенням правил.

Інший не менш важливий принцип діяльності нотаріату – принцип дотримання таємниці нотаріальних дій (ст.8 Закону «Про нотаріат»). Нотаріусу під час виконання обов'язків, а також особам, що працюють у нотаріальній конторі, забороняється розголошувати відомості, оголошувати документи, які стали їм відомі через здійснення нотаріальних дій, у тому числі й після припинення нотаріальних повноважень, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством. Довідки про вчинені нотаріальні дії та інші документи надаються нотаріусом протягом десяти робочих днів на обґрунтовану письмову вимогу суду, прокуратури, органів дізнання і досудового слідства у зв'язку з цивільними, господарськими, адміністративними або кримінальними справами, справами про адміністративні правопорушення, що знаходяться в провадженні цих органів, з обов'язковим зазначенням номера справи та прикладенням гербової печатки відповідного органу.

Довідки про суму нотаріально посвідчених договорів, які необхідні виключно для встановлення додержання законодавства з питань оподаткування, надаються нотаріусом протягом 10 робочих днів на обґрунтовану письмову вимогу органів державної податкової служби.

Що стосується відомостей про заповіт, то вони видаються тільки після смерті заповідача.

Необхідно мати на увазі, що це правило поширюється не тільки на осіб, що вчиняють нотаріальні дії, але й на всіх інших громадян, яким стало відомо про вчинені нотаріальні дії у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Крім того, заборона стосується також посадових осіб органів, що керують діяльністю нотаріальних контор, яким у процесі перевірки, ревізії стали доступні факти нотаріального провадження.

Ще один принцип, якому впливають у своїй діяльності нотаріальні органи, - принцип об'єктивності, тобто обґрунтованості дій нотаріуса й

інших посадових осіб, що здійснюють нотаріальні функції. Якщо для здійснення законної й обґрунтованої нотаріальної дії недостатньо даних, представлених зацікавленими особами, то нотаріус повинен сам отримати від відповідних осіб всі потрібні йому відомості. Представлені матеріали нотаріус оцінює з погляду їхньої вірогідності, а при необхідності направляє документи на експертизу.

З метою об'єктивності ст. 9 Закону України «Про нотаріат» встановлене обмеження, відповідно до якого нотаріус не має права вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори, працівників, що перебувають з ним у трудових відносинах.

Одним з найважливіших принципів діяльності нотаріату є принцип максимального сприяння фізичним і юридичним особам в реалізації їхніх прав, захисті законних інтересів учасників цивільного обігу. Реалізуючи цей принцип, нотаріус роз'яснює особам, що звернулись до нього їх права й обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій, для того щоб юридична непоінформованість не могла бути використана їм на шкоду. Форми такого сприяння є різні. Наприклад, нотаріус може вимагати подання фізичними або юридичними особами необхідних для здійснення нотаріальних дій відомостей та документів. Оскільки строки одержання необхідних документів залежать від конкретних обставин (складність документа, й т.п.), нотаріус сам повинен встановити період часу, протягом якого варто представити відповідний документ. Разом з тим даний строк не може перевищувати одного місяця від дня направлення запиту.

1. Див. праці В.В. Баранкової, В.В. Кромарова, С. Я. Фурси, В. М. Черниша та ін.

Фріс І.П.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

В статті досліджуються питання змісту принципів діяльності органів нотаріату в Україні, аналізуються принципи законності, нотаріальної таємниці та об'єктивності.

Ключові слова: нотаріат, принципи, принцип нотаріальної таємниці, принцип об'єктивності.

Фріс И.П.

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НОТАРИАТА В УКРАИНЕ

В статье исследуются вопросы содержания принципов деятельности органов нотариата в Украине, анализируются принципы законности, нотариальной тайны и объективности

Ключевые слова: нотариат, принципы, принцип нотариальной тайны, прин-

ЦИП ОБЪЕКТИВНОСТИ

Fris I.P.

TO THE QUESTION ABOUT PRINCIPLES OF ACTIVITY OF NOTARY IN
UKRAINE

In the article the questions of maintenance of principles of activity of organs of notary in Ukraine are examined, maintenance of principles of legality, notarial secret and objectivity is analysed.

Keywords: notary, principles, principle of legality, principle of notarial secret, principle of objectivity